

examenbundel.nl

examen bundel

Meer dan alleen oefenexamens

Nu bij je boek
mijn.examenbundel.nl
Online oefenen, video's en meer

2024|2025

vmbo-gt / mavo

Maatschappijkunde

ThiemeMeulenhoff

#

**examen
bundel**

Slim leren, zeker slagen

**BESTEL
MET
STAPEL-
KORTING!**

Slim leren, zeker slagen met Examenbundel!

Oefenopgaven, samenvattingen, woordjes, examentips en inspiratie: op examenbundel.nl vind je alles om je optimaal voor te bereiden op je examens.

#ikgazekerlagen #geenexamenstress examenbundel.nl

examenbundel.nl

examen bundel

Meer dan alleen oefenexamens

2024 | 2025

J. van Otterdijk

vmbo-gt/mavo

Maatschappijkunde

Colofon

Auteurs

J. van Otterdijk

Vormgeving binnenwerk

Maura van Wermeskerken, Apeldoorn

Opmaak

Crius Group, Hulshout

Over ThiemeMeulenhoff

ThiemeMeulenhoff ontwikkelt slimme flexibele leeroplossingen met een persoonlijke aanpak. Voor elk niveau en elke manier van leren. Want niemand is hetzelfde.

We combineren onze kennis van content, leerontwerp en technologie, met onze energie voor vernieuwing. Om met en voor onderwijsprofessionals grenzen te verleggen. Zo zijn we samen de motor voor verandering in het primair, voortgezet en beroepsonderwijs.

Samen leren vernieuwen.

www.thiememeulenhoff.nl

Boek ISBN 978 90 06 48694 0

Pakket ISBN 978 90 06 37395 0

Eerste druk, eerste oplage, 2024

© ThiemeMeulenhoff, Amersfoort, 2024

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Deze uitgave is volledig CO₂-neutraal geproduceerd.

Het voor deze uitgave gebruikte papier is voorzien van het FSC®-keurmerk.

Dit betekent dat de bosbouw op een verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden.

Zo werk je met deze Examenbundel

De eerste stap om vol vertrouwen je examen voor dit vak in te gaan heb je gezet! Deze Examenbundel is namelijk de beste voorbereiding, omdat je oefent met echte examenopgaven. Kijk hoe het werkt.

De indeling van het boek

Je Examenbundel bestaat uit verschillende delen:

- **De oriëntatietoets:** krijg snel een eerste indruk hoe je scoort op de verschillende examenonderwerpen.
- **Deel 1 - Oefenen op onderwerp:** oefen gericht met examenopgaven over de onderwerpen die jij lastig vindt.
- **Deel 2a - Examens met uitwerkingen:** oefen met hele examens met heldere uitleg van onze ervaren examendocenten.
- **Deel 2b - Examen 2024-I:** doe de generale repetitie voor het echte examen. De antwoorden en uitwerkingen staan op mijnexamenbundel.nl.

Uitwerkingen

UITWERKINGEN

Kijk de vragen na met de **uitwerkingen**. Daarin staat het juiste antwoord. Maar belangrijker: je krijgt duidelijke uitleg waaróm dit het juiste antwoord is en hoe je daar komt.

Zo oefen je én leer je tegelijk!

Online oefenen met Mijn Examenbundel

Bij dit boek hoort een online omgeving: mijnexamenbundel.nl. Het boek en Mijn Examenbundel werken met elkaar samen.

Maak de balans op

Leren en oefenen

Ook handig

Boek

- oriëntatietoets maken
- hele examens maken

- examenopgaven oefenen per onderwerp

- onderwerpregister

Mijn Examenbundel

- nakijken oriëntatietoets
- nakijken hele examens

Je scores worden bewaard!

- uitlegvideo's per onderwerp
- extra examenopgaven per onderwerp

Je ziet je voortgang!

- overzicht van de examenstof
- hulpmiddelen
- examentips

Alle belangrijke info bij elkaar!

Om optimaal gebruik te maken van boek én website, verwijst het boek op handige plekken naar mijnexamenbundel.nl.

Voorbeeld

Wil je weten hoe je de toets hebt gemaakt? De antwoorden staan op mijnexamenbundel.nl. Vul je punten in en bekijk je score per onderwerp. Je scores worden bewaard.

Activeer direct je code voor Mijn Examenbundel

Ga nu naar mijnexamenbundel.nl en maak meteen je account aan. Met de **activatiecode** die je per mail hebt ontvangen of via de ELO van je school, heb je toegang tot alle extra's die bij je boek horen.

Gebruik ook Samengevat

Wil jij je nóg beter voorbereiden op het eindexamen? Combineer **Examenbundel** dan met **Samengevat** - alle examenstof kort en bondig in één boek.

Heel veel succes!

Namens team Examenbundel heel veel succes met je examens! #slimlereniszekerslagen

Heb je een vraag of opmerking over deze Examenbundel? Ga dan naar examenbundel.nl/contact.

Opmerking

De overheid stelt de regels op voor het examen. Bijvoorbeeld wat de examenonderwerpen zijn, welke hulpmiddelen je mag gebruiken en wanneer het examen is. De auteurs en uitgever hebben deze Examenbundel met grote zorg samengesteld. Soms veranderen de regels van de overheid echter of worden er nieuwe afspraken gemaakt over wat die regels betekenen. Raadpleeg daarom altijd je docent of onze website www.examenbundel.nl voor actuele informatie die voor jouw examen van belang is.

Inhoud

- 6 Centraal examen maatschappijkunde 2025
- 9 Examenprogramma
- 10 Leervaardigheden in het vak maatschappijkunde
- 11 Casus
- 11 Voorbeelden bij de analyse van het maatschappelijk vraagstuk
- 16 Politieke prenten begrijpen

Oriëntatietoets

- 21 Opgaven

Deel 1

Oefenen op onderwerp

1 Politiek en beleid

- 25 Oefenvragen
- 34 Uitwerkingen

2 Massamedia

- 44 Oefenvragen
- 52 Uitwerkingen

3 Criminaliteit en rechtsstaat

- 56 Oefenvragen
- 69 Uitwerkingen

4 Analyse van een maatschappelijk vraagstuk

- 78 Oefenvragen
- 89 Uitwerkingen

Deel 2a

Examens met uitwerkingen

Examen 2023-I

- 97 Opgaven
- 113 Uitwerkingen

Examen 2023-II

- 123 Opgaven
- 140 Uitwerkingen

Deel 2b

Examen 2024-I

Examen 2024-I

- 151 Opgaven

Bijlagen

Cijferbepaling
Onderwerpregister
Internetadressen

Centraal examen maatschappijkunde 2025

De onderwerpen

Het centraal schriftelijk examen 'maatschappijkunde' heeft betrekking op twee kerndelen 'Politiek en beleid' en 'Criminaliteit en rechtsstaat'. Over deze kerndelen worden verschillende vragen gesteld. Bij elk kerndeel hebben een of meer vragen betrekking op het kerndeel 'Leervaardigheden in het vak maatschappijkunde'. In het eindexamen zijn ook vragen opgenomen over de analyse van het maatschappelijk vraagstuk. Daarin moet je een maatschappelijk vraagstuk analyseren door verbanden te leggen op een manier die je bij maatschappijkunde hebt geleerd. Omdat daarin ook vragen staan die kennis van massamedia vereisen, hebben we in deze bundel ook vragen over massamedia opgenomen.

Het examen maatschappijkunde zelf

Op het examen krijg je twee boekjes: het bronnenboekje en het vragenboekje. Het bronnenboekje bestaat uit de bronnen waarover vragen worden gesteld. De bronnen bevatten vaak fragmenten van teksten uit kranten. In enkele gevallen gaat het om tabellen, figuren en politieke prenten (cartoons). Het aantal bronnen varieert. In het vragenboekje staan ongeveer achtenveertig vragen. Er zijn open vragen en meerkeuzevragen. De bronnen en de vragen gaan over de kerndelen 'Politiek en beleid' en 'Criminaliteit en rechtsstaat'. Het examen duurt maximaal twee uur.

Bepaling van je cijfer en de normering van het examen

Voor ieder goed antwoord krijg je een of meer punten. Dat staat precies beschreven in het correctievoorschrift dat is vastgesteld door het College van Examens (CvE). Je examen wordt eerst nagekeken door je eigen docent. Daarna kijkt een docent maatschappijkunde van een andere school je examen na. Samen bepalen ze het aantal behaalde punten.

Het CvE bepaalt vervolgens de norm afhankelijk van de landelijke resultaten voor het examen. Die norm geeft aan welk cijfer je krijgt bij de behaalde punten.

Vorbereiding voor het examen

Voor een goede voorbereiding op het examen zijn twee zaken belangrijk:

- Je moet voldoende kennis hebben van de onderwerpen in de kerndelen 'Politiek en beleid' en 'Criminaliteit en rechtsstaat'.
- Je moet de vaardigheden die in het examenprogramma voorgeschreven zijn, voldoende beheersen.

Vorbereiding op het examen met deze bundel

Om jezelf goed voor te beiden op het examen volgen hier enkele tips.

- Maak de oefenvragen in deze bundel. Je kunt dan voor jezelf bepalen of je die vragen goed kunt beantwoorden. Kijk daarna ook goed naar de uitwerkingen.
- Maak de examens maatschappijkunde 2023-I en 2023-II achter in deze bundel. Je krijgt dan een goed inzicht in wat je al weet en kunt.
- Houd de media bij over maatschappelijke en politieke onderwerpen. Dat kun je doen door regelmatig een landelijk kwaliteitskrant te lezen, zoals *de Volkskrant*, het *NRC Handelsblad* of de *Trouw*. Je kunt daarnaast eventueel een regionale krant lezen. Kijk ook regelmatig naar het *NOS*-journaal of naar het *RTL 4*-journaal en/of luister naar het journaal op *Radio1*.
- Op www.nu.nl of op teletekst vind je ook veel handig nieuws. Wees voorzichtig met nieuws via bijvoorbeeld Facebook, Instagram of Snapchat. Deze bronnen bevatten veel nepnieuws.

Gebruik woordenboek Nederlands bij het examen

Bij het maken van het schriftelijk examen mag je een eendelig verklarend woordenboek Nederlands gebruiken. Je mag in plaats hiervan ook gebruikmaken van een woordenboek Nederlands – vreemde taal, bijvoorbeeld naar je eigen thuistaal.

Maak gepast gebruik van een woordenboek. Het kan een nuttig hulpmiddel zijn bij een enkel woord of begrip, maar veelvuldig opzoeken kan leiden tot tijdnood. Bovendien geeft een woordenboek soms een andere beschrijving van een begrip dan er in de kerndelen van maatschappijkunde wordt gebruikt. Alleen de formulering van begrippen zoals omschreven in leerboeken maatschappijkunde zijn geldig.

Overige hulpmiddelen

Naast het woordenboek Nederlands zijn ook andere hulpmiddelen toegestaan. Ze zijn bij de beantwoording van de vragen voor maatschappijkunde niet direct van belang. Het gaat dan om schijfmateriaal zoals tekenpotlood, liniaal, passer en een rekenmachine.

Wat voor vragen kun je verwachten op het examen?

Er zijn verschillende typen vragen. Hier volgen een aantal mogelijkheden:

- Begripsvragen. Aan de hand van een bron (tekst, tabel, figuur of politieke prent) laat je zien wat je weet van de kerndelen 'Politiek en beleid' en 'Criminaliteit en rechtsstaat'. Zo kan je bijvoorbeeld gevraagd worden een cartoon of tabel uit te leggen.
- Argumentenvraag. Er wordt een situatie beschreven waarin je een bepaald standpunt moet innemen of je moet één of meer argumenten voor en/of tegen het standpunt noemen. Soms moet je in een tekst argumenten vóór of tegen een bepaald standpunt aanwijzen.
- Standpuntvraag. Je kunt zelf een standpunt innemen en daarbij argumenten formuleren of aanwijzen.
- Afwegingsvraag/betoogvraag. Je kunt argumenten tegen elkaar afwegen en op basis daarvan tot een eigen standpunt komen. Je moet daarbij zowel argumenten vóór als tegen beoordelen. Belangrijk is dat je goed aangeeft waarom je tot een keuze bent gekomen.

Analyse van een maatschappelijk vraagstuk

Een onderdeel van het examen is de analyse van een maatschappelijk vraagstuk. Bij dit onderdeel moet je laten zien dat je een actueel maatschappelijk vraagstuk kunt analyseren vanuit verschillende invalshoeken. Er wordt je bijvoorbeeld gevraagd om aan te geven waarom er sprake is van een maatschappelijk vraagstuk, hoe allerlei groepen en ook de overheid betrokken zijn bij het vraagstuk en/of hoe politieke partijen erover denken. Bij de analyse van het maatschappelijk staan ook vragen over de rol van de media.

Vraagformuleringen zoals je die kunt verwachten

- Welke ... / Wat houdt ... / Wat is ... / Wat wordt bedoeld met ...
- Noem (geef) twee kenmerken (argumenten) ...
- Door welke ... Licht je antwoord toe.
- Verklaar ... / Beschrijf ...
- Beredeneer ... (de stappen van een redenering moeten worden beschreven)
- Beargumenteer ... (de argumenten voor een stelling/positie moeten worden gegeven)
- Leg uit dat (hoe/welke) ...

Meerkeuzevragen

Een deel van het examen bestaat uit meerkeuzevragen. Je kunt je daarop het best voorbereiden door veel te oefenen. Je kunt ook eens kijken of deze tips voor jou prettig werken:

- Probeer zelf het goede antwoord te geven. Denk niet alleen aan de redenen waarom één antwoord goed is, maar ook aan de redenen waarom de andere antwoorden fout of minder goed zijn.
- Als je zeker weet dat bepaalde antwoorden fout zijn, streep je die door. Als je twijfelt tussen twee antwoorden en je hebt een gevoelsmatige voorkeur voor een van beide, kies je die mogelijkheid.
- Let bij het type 'waar/onwaar'-antwoorden (goed/fout, juist/onjuist) altijd op woordjes als 'nooit', 'niet', 'altijd', 'de enige' en 'alle'.
- Sla vragen waarop je het antwoord absoluut niet weet over en kijk daar later nog eens naar.
- Geef altijd antwoord.

Omgaan met twijfel

Bij het beantwoorden van meerkeuzevragen heb je vier mogelijkheden:

- 1 Je weet direct wat de juiste keuze is.
- 2 Je weet direct wat onjuiste keuzes zijn.
- 3 Op het eerste gezicht, maar zonder daar zeker van te zijn, zegt een bepaalde keuze je iets.
- 4 Niets komt je bekend voor, kortom je weet het antwoord niet.

Als er sprake is van problemen bij het maken van meerkeuzevragen, dan betreft het vooral mogelijkheid twee en drie. Bij mogelijkheid een weet je immers het juiste alternatief.

Bij mogelijkheid vier valt niets anders te doen dan te gokken.

Bij zowel mogelijkheid twee als drie is er sprake van twijfel tussen de verschillende (meestal twee) alternatieven. Veel leerlingen hebben moeite met het kiezen uit de twee overgebleven alternatieven. Let erop dat je niet te lang bezig bent met een vraag. Het gevaar is groot dat je allerlei zaken door elkaar gaat halen en dat je in tijdnood komt. Twijfel slaat ook vaak toe bij het nakijken van je werk. Let erop dat je dan niet zomaar je antwoorden 'verbetert'. Het komt nogal eens voor dat het eerste antwoord toch het goede antwoord was. Natuurlijk moet je je antwoord wel verbeteren als het goede antwoord je te binnenvalt.

Tijdens het examen

Neem de tijd om de vraag goed te lezen! Kijk ook naar het aantal punten dat voor de vraag staat. Het aantal punten is vaak een goede aanwijzing voor het aantal onderdelen dat het antwoord moet bevatten.

Examenprogramma

Hieronder staan de officiële exameneisen maatschappijkunde per kerndeel en een korte uitwerking daarvan. Het totaal geeft aan welke kennis en vaardigheden bij het centraal examen van 2025 wordt verwacht.

ML2/K/1 Oriëntatie op leren en werken

De kandidaat kan zich oriënteren op de eigen loopbaan en het belang van maatschappijkunde verwoorden.

ML2/K/2 Basisvaardigheden

De kandidaat kan basisvaardigheden toepassen die betrekking hebben op communiceren, samenwerken en informatie verwerven en verwerken.

ML2/K/3 Leervaardigheden in het vak maatschappijkunde

De kandidaat kan strategische vaardigheden toepassen. Hij of zij kan:

- ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken verschillende typen vragen herkennen en zo zelfstandig mogelijk formuleren;
- bij gegeven of zelf geformuleerde vragen informatie verwerven en daarbij gebruik maken van verschillende informatiebronnen;
- aangereikte informatie over maatschappelijke verschijnselen/vraagstukken verwerken en interpreteren op basis van vakinhoudelijke kennis;
- de principes en procedures die horen bij de benaderingswijze van het vak maatschappijkunde herkennen in informatiebronnen over een maatschappelijk vraagstuk, of toepassen op een maatschappelijk vraagstuk;
- een standpunt innemen met betrekking tot een concreet maatschappelijk vraagstuk en hier argumenten voor geven.

ML2/K/4 Politiek en beleid

De kandidaat kan:

- Nederland typeren als een parlementaire democratie in een rechtsstaat en als een constitutionele monarchie;
- uitleggen op welke wijze overheidsbeleid tot stand komt, de invloed van de Europese Unie daarin aangeven/herkennen en noemen/herkennen hoe Europese besluiten tot stand komen;
- mogelijkheden beschrijven die individuele burgers en belangen- of pressiegroepen hebben om de politieke besluitvorming te beïnvloeden;
- van politieke partijen en stromingen standpunten en de uitgangspunten herkennen, noemen en verklaren.

ML2/K/8 Criminaliteit en rechtsstaat

De kandidaat kan:

- de aard, ontwikkeling en omvang van criminaliteit als maatschappelijk probleem herkennen en beschrijven;
- de kenmerken van de rechtsstaat herkennen in het straf- en procesrecht;
- oorzaken van criminaliteit herkennen en beschrijven;
- de rol van overheidsorganen ter bestrijding van criminaliteit aangeven, verschillende beleidsmaatregelen en kenmerkende visies van politieke stromingen onderscheiden, en effectiviteit en wenselijkheid van beleidsmaatregelen beoordelen;
- de doelen van straffen en maatregelen onderscheiden.

ML2/V/1 Analyse maatschappelijk vraagstuk

De kandidaat kan een maatschappelijk vraagstuk gerelateerd aan de exameneenheden analyseren door verbanden tussen de eindtermen te leggen en door de benaderingswijze van maatschappijkunde erop toe te passen.

ML2/K/7 Massamedia

In het onderdeel 'analyse van het maatschappelijk vraagstuk' staan vragen die enige kennis van massamedia vereisen. Daarom volgen hieronder de exameneisen van het kerndeel 'Massamedia'. Het kerndeel 'Massamedia' wordt verder niet bevraagd in het Centraal Examen.

De kandidaat kan:

- de rol van de media in selectieprocessen van het nieuws noemen, herkennen, beschrijven en toepassen;
- factoren en ontwikkelingen herkennen en noemen als het gaat om de inhoud en programmering van massamedia, en nieuwsvoorziening kritisch beoordelen;
- benoemen wat de rol van de media is bij beeldvorming en aangeven hoe er sprake is van beïnvloeding door massamedia;
- informatie vergelijken van verschillende media en verschillen daarin verklaren.

Leervaardigheden in het vak maatschappijkunde

Bij het vak maatschappijkunde heb je geleerd dat je met kritische ogen moet kijken naar maatschappelijke verschijnselen, thema's en problemen. Daarbij gebruik je verschillende invalshoeken: de politiek-juridische invalshoek, de sociaaleconomische invalshoek, de sociaal-culturele invalshoek en de veranderings- en vergelijkende invalshoek.

Politiek-juridische invalshoek

Als je het vak maatschappijkunde vanuit de politiek-juridische invalshoek benadert, onderzoek je bijvoorbeeld welke machtsmiddelen de verschillende maatschappelijke groeperingen en de overheid hebben. Ook is hierbij belangrijk in hoeverre de overheid zich met het vraagstuk bemoeit. Zo heeft een vakbond andere machtsmiddelen ter beschikking dan een politieke partij. Een vakbond kan bijv. demonstraties organiseren, een politieke partij is actief in de Tweede Kamer.

Sociaaleconomische invalshoek

Als je de sociaaleconomische invalshoek toepast, bekijk je bijvoorbeeld de maatschappelijke positie van de verschillende maatschappelijke groeperingen. Je kunt het verband aangeven tussen de maatschappelijke positie van een groepering en haar belangen. Je kunt zowel de gemeenschappelijke belangen die mensen hebben benoemen, als de tegengestelde belangen. Werkgevers kunnen op grond van hun economische positie veel macht of invloed uitoefenen. Werkgevers hebben vaak andere belangen dan werknemers.

Sociaal-culturele invalshoek

Als je maatschappijkunde vanuit de sociaal-culturele invalshoek benadert, kun je bijvoorbeeld de verschillende maatschappelijke groeperingen onderscheiden. Ook herken je hun opvattingen over maatschappelijke vraagstukken. Je kunt aangeven welke waarden en normen die groeperingen hebben. Gelovige groeperingen hebben bepaalde waarden die kunnen afwijken van die van niet-gelovige groepen. Moslims vinden andere zaken belangrijk dan protestanten.

Veranderings- en vergelijkende invalshoek

Als je een maatschappelijk probleem vanuit de veranderings- en vergelijkende invalshoek bekijkt, kijk je bijvoorbeeld naar hoe andere samenlevingen nu met deze problemen omgaan of hoe samenlevingen vroeger over deze problemen dachten.

Casus

(bron: Handreiking schoolexamens vmbo 1 SLO)

Een Turkse patiënte (67), een moslim in een verpleeghuis, die ernstig ziek is (suikerziekte en evenwichtstoornissen), weigert te eten, terwijl dat volgens de dokter heel slecht is voor haar gezondheid. Haar suikerspiegel moet op peil blijven. De patiënt wil niet eten omdat het Ramadan is en er zijn volgens haar geen uitzonderingen mogelijk. De dokter beweert dat in uitzonderlijke gevallen van de regel afgeweken kan worden.

De familie (man en vier kinderen) van de patiënt bemoeit zich er ook mee en bezweert de dokter haar overdag geen eten en drinken te geven. Om dat te controleren willen ze permanent een lid van de familie bij het bed aanwezig hebben, maar dat mag niet volgens de leiding van het verpleeghuis.

Nog een probleem is dat de vrouw volgens de echtgenoot niet door de mannelijke arts behandeld mag worden. De arts vindt dat onzin en geeft ook aan dat er geen andere arts beschikbaar is. Hij wil er een rechtszaak van maken, maar dat gaat een politieke partij in de gemeenteraad te ver en die kaart het probleem aan in de gemeenteraad. Het verpleeghuis is een door de gemeente gesubsidieerde instelling.

De vragen die je kunt stellen vanuit de verschillende invalshoeken bij deze casus:

Sociaal-economische invalshoek

Welke financiële en economische belangen spelen een rol in deze casus?

Wie neemt daarover de beslissingen?

Welke kosten worden gemaakt en door wie?

Sociaal-culturele invalshoek

Welke verschillende culturele waarden spelen een rol?

Welke waarden vanuit geloof spelen een rol?

Welke normen, gewoonten en gebruiken spelen een rol?

Waarden zijn uitgangspunten en principes die mensen belangrijk vinden.

Een norm is een opvatting over hoe je je in bepaalde situaties wel of niet hoort te gedragen.

De politiek en juridische invalshoek

Welke regels spelen een rol?

Hoe is de politiek erbij betrokken?

Wie heeft uiteindelijk de macht om te beslissen?

De veranderings- en vergelijkende invalshoek

Hoe zou deze situatie bij strenger Nederlands beleid opgelost worden?

Hoe zou deze situatie in Islamitische landen opgelost worden?

Voorbeelden bij de analyse van het maatschappelijk vraagstuk

In elk examen staan vragen over de analyse van het maatschappelijk vraagstuk. Wat kun je zoal verwachten?

Je kunt aangeven waarom er sprake is van een maatschappelijk vraagstuk.

Een maatschappelijk vraagstuk (bijvoorbeeld vandalisme) of een maatschappelijk probleem heeft vier kenmerken:

- 1 Het gaat om een situatie of gebeurtenis die door veel mensen wordt afgekeurd (of waar veel mensen last van hebben). Het gaat dus om een sociaal probleem.
- 2 Het probleem is niet snel op te lossen omdat er verschillende meningen bestaan over de mogelijke oplossing en de mogelijke oorzaken van het probleem.
- 3 Het probleem kan het beste worden opgelost door de overheid in samenwerking met de burgers en organisaties.
- 4 Het probleem krijgt veel media-aandacht.

Je kunt inventariseren welke politiek-juridische, sociaal-economische en sociaal-culturele aspecten aan het vraagstuk verbonden zijn. Je moet ook kunnen aangeven hoe het vraagstuk in andere samenlevingen een rol speelt en of er verschil is tussen hoe het vroeger ging en hoe het nu gaat.

Door via de invalshoeken naar een maatschappelijk probleem te kijken, kun je de belangrijkste kenmerken van een vraagstuk op een rijtje zetten. Er zijn vier invalshoeken:

- 1 Bij de sociaaleconomische invalshoek kijk je of de economische situatie een rol speelt bij het maatschappelijk vraagstuk. Je vraagt je bijvoorbeeld af wat de kosten zijn van illegale wietteelt.
- 2 Bij de sociaal-culturele invalshoek spelen de waarden en normen van de mensen en groepen die betrokken zijn bij het maatschappelijke vraagstuk een rol. Wat vinden mensen belangrijk en hoe gedragen zij zich daarnaar? Je kijkt bijvoorbeeld naar wat mensen en organisaties vinden van illegale wietteelt.
- 3 Bij de politiek-juridische invalshoek kijk je naar de rol van de overheid. Er is een politieke en een juridische kant aan deze invalshoek.
Politiek: Wat heeft de overheid tot nu toe aan het probleem gedaan? Wat vinden de politieke partijen de beste oplossing voor het maatschappelijk vraagstuk? Welke partijen zijn voor of tegen legalisering van wietteelt?
Juridisch: Welke wetsregels bestaan er voor het maatschappelijk vraagstuk? Welke aanpassingen van deze wetsregels zijn nodig of moeten er nieuwe wetsregels komen? Moeten er voor legale wietteelt bijvoorbeeld wetten worden aangepast?
- 4 Bij de veranderings- en vergelijkende invalshoek kijk je naar wat andere samenlevingen vinden van het maatschappelijk vraagstuk of bekijk je hoe er vroeger werd omgegaan met een maatschappelijk vraagstuk.
Je bekijkt bijvoorbeeld hoe in andere landen wordt gedacht over legale wietteelt. Of je bekijkt bijvoorbeeld hoe Nederland vroeger omging met militaire missies. Welke sociale, culturele, politieke en sociaaleconomische veranderingen zijn van invloed geweest? Door te vergelijken snap je beter waarom bepaalde beslissingen genomen worden.

Je kunt analyseren welke groeperingen en instellingen betrokken zijn bij het vraagstuk en welke waarden en normen zij hebben.

Belangrijk hierbij zijn de begrippen 'waarden' en 'normen'.

Waarden zijn uitgangspunten of principes die we belangrijk vinden. Sommige waarden gelden voor iedereen (bijvoorbeeld vriendschap), andere waarden horen bij bepaalde groepen (bijvoorbeeld creativiteit als waarde voor kunstenaars).

Politieke stromingen hebben hun eigen waarden. Zo is de waarde 'gelijkwaardigheid' de basis van het socialisme.

Normen zijn opvattingen over hoe je je volgens een bepaalde waarde behoort te gedragen. Maatschappelijke normen zijn regels (bijvoorbeeld verkeersregels, opstaan voor een ouder iemand in de trein) waar de meeste mensen zich aan houden. Een norm volgt uit een waarde. Iemand die een diploma wil halen, krijgt ook te maken met waarden en normen. Bijvoorbeeld de waarde 'zelfdiscipline' en de norm 'op tijd naar bed gaan'.

Je kunt aangeven welke belangen de groeperingen hebben en welke machtsmiddelen zij hebben om voor hun belangen op te komen.

Belangrijk hierbij zijn de begrippen 'belangen' en 'machtsmiddelen'.

Bij maatschappelijke vraagstukken spelen belangen altijd een rol. Een belang heeft vaak met financieel voor- of nadeel te maken. Niet iedereen heeft dezelfde belangen. Zo hebben werkgevers en werknemers verschillende belangen. Dat geldt ook voor jongeren en ouderen, voor scholieren en docenten, voor mannen en vrouwen en voor arme en rijke landen.

Om voor je belangen in de maatschappij op te komen maak je gebruik van machtsmiddelen.

Dat zijn middelen waarmee je het gedrag van anderen kunt beïnvloeden. Voorbeelden van machtsmiddelen zijn geld, geweld, beroep, kennis, overtuigingskracht, aanzien, persoonlijke vaardigheden, macht van het getal, toegang tot politici en toegang tot de media.

Je kunt aangeven in welke mate er ongelijkheid is tussen groeperingen bij het aanwenden van machtsmiddelen.

Groeperingen die over meer machtsmiddelen beschikken hebben meer invloed dan groeperingen die weinig machtsmiddelen hebben. De ANWB is een organisatie die opkomt voor de belangen van haar leden op het gebied van vrije tijd, vakantie en mobiliteit. Deze organisatie heeft veel invloed, want ze heeft veel machtsmiddelen: geld, kennis (over het verkeer), aanzien (veel kennis en veel leden zorgt voor aanzien) en macht van het getal (er zijn miljoenen leden).

Over het algemeen beschikken vakbonden over veel machtsmiddelen. Consumentenorganisaties beschikken over wat minder machtsmiddelen. Tegenwoordig wordt middels social media ook macht uitgeoefend door grote groepen mensen te bewegen in actie te komen (bijvoorbeeld de #MeToo-beweging en de Groningers tegen gasboringen). Daarnaast hebben influencers en vloggers veel invloed op jongeren. Hun machtsmiddel is de macht van het getal: hoe meer volgers of likes, hoe meer invloed.

Je kunt aangeven welke relatie er bestaat tussen de belangen van de betrokken groeperingen en hun maatschappelijke positie.

Migranten bijvoorbeeld hebben over het algemeen een zwakke positie in de samenleving. Ze staan laag op de maatschappelijke ladder en hebben gemiddeld een lager opleidingsniveau en een lager inkomen. Ze zijn daarom minder gemakkelijk in staat op te komen voor hun belangen. In het algemeen is het zo dat hoe hoger je maatschappelijke positie (door opleiding, inkomen en status), hoe gemakkelijker je kunt opkomen voor de eigen belangen.

Je kunt voorbeelden geven van het beleid van de overheid bij de aanpak van het vraagstuk. Je kunt daarbij de fasen onderscheiden in het tot stand komen van het overheidsbeleid.

– Fase 1

In deze fase uiten burgers, belangengroepen, actiegroepen, politieke partijen wensen en verlangens. Burgers willen bijvoorbeeld het probleem van overlast in bepaalde woonwijken door jongeren aanpakken. Een belangrijke stap is dan om in de massamedia veel aandacht voor dit probleem te krijgen. Op die manier kunnen zij politici bereiken. Als dat lukt kan het probleem politieke betekenis krijgen. De politici kunnen het probleem namelijk op de politieke agenda zetten. Bestuurders (bijvoorbeeld ministers of wethouders) moeten er dan aandacht aan besteden.

– Fase 2

In deze fase worden er verschillende oplossingen bedacht en vergeleken. Bestuurders bepalen welke maatschappelijk vraagstuk/probleem zij als eerste willen aanpakken. Als ze het probleem van de overlast willen aanpakken, gaan ze hiervoor oplossingen bedenken. Een oplossing kan zijn dat er meer wijkagenten gaan komen.

– Fase 3

De derde fase is de besluitvormingsfase. Eerst nemen bestuurders een voorlopig besluit, daarna overlegt de volksvertegenwoordiging. Voordat de volksvertegenwoordiging een definitief besluit neemt, proberen burgers en/of actie- en belangengroepen invloed uit te oefenen. Bewoners van de woonwijken vinden misschien wel dat meer wijkagenten een onvoldoende oplossing biedt voor het probleem. Andere groeperingen vinden dat er meer opvang moet komen voor de jongeren in de wijken.

– Fase 4

In de laatste fase voeren de ambtenaren van de verantwoordelijke wethouder of minister het besluit uit. Zij moeten ervoor zorgen dat de wet of maatregel goed uitgevoerd wordt. Als later blijkt dat die geen of te weinig oplossing biedt voor de overlast, kan het hele proces weer opnieuw beginnen.

Je kunt opvattingen van politieke stromingen en/of politieke partijen in de informatiebronnen herkennen. Je kunt uitleggen dat het beleid een gevolg is van een compromis.

Belangrijk hierbij is het begrip 'compromis'.

Voor een politiek besluit is er een meerderheid nodig. In Nederland is er nooit één partij die alleen de meerderheid heeft. Politieke partijen moeten op elk bestuursniveau (landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau) samenwerken. Om te kunnen samenwerken, moeten de politieke partijen compromissen sluiten. Dat zijn overeenkomsten tussen politieke partijen waarbij ieder wat toegeeft.

Je kunt de rollen die de massamedia spelen aangeven.

De media hebben verschillende functies:

- Informatieve functie: de media informeren over allerlei politieke gebeurtenissen en besluiten.
- Agendafunctie: de media onderzoeken nieuwe maatschappelijke problemen en plaatsen die op politieke agenda. Bijvoorbeeld misbruik in de Katholieke Kerk, doping of de Nederlandse geheime dienst (AIVD) die de Russische geheime dienst heeft gehackt.
- Commentaar- en meningsvormende functie: de media leveren kritiek op politieke besluiten. De media geven dagelijks commentaar op het politieke besluitvormingsproces.
- Controlerende functie of waakhondfunctie: de media controleren ministers, bedrijven en andere maatschappelijke personen en organisaties, zoals banken, zorgverzekeraars en onderwijsinstellingen, met het oog op de vraag of het beleid goed wordt uitgevoerd. Ministers moeten wel eens aftreden als de media iets ontdekt hebben.
- Spreekbuisfunctie: mensen en maatschappelijke organisaties kunnen via de media hun mening geven over maatschappelijke problemen.

Je kunt de mogelijkheden noemen die burgers hebben om invloed uit te oefenen op het politieke besluitvormingsproces.

Hoe kun je als burger invloed uitoefenen op het politieke besluitvormingsproces?

- Je kunt stemmen op jouw favoriete politieke partij.
- Je kunt gebruik maken van het spreekrecht tijdens hoorzittingen van de Tweede Kamer of op vergaderingen van de gemeenteraad.
- Je kunt lid worden van een politieke partij of zelf een politieke partij oprichten.
- Je kunt contact opnemen met politici.
- Je kunt een verzoek, klacht of bezwaarschrift indienen.
- Je kunt bij een conflict met de overheid de rechter inschakelen.
- Je kunt proberen de (social) media in te schakelen.
- Je kunt lid worden van een pressiegroep of zelf een pressiegroep oprichten.
- Je kunt demonstreren of een handtekeningen-actie houden.

Je kunt aangeven of de verschillende informatiebronnen meer of minder objectief zijn.

Als je wilt weten of een informatiebron objectief en betrouwbaar is, beantwoord je de volgende vragen.

- Wordt iets van verschillende kanten bekeken? Komen er bijvoorbeeld verschillende mensen aan het woord? Is er hoor en wederhoor toegepast?
- Zijn de bronnen vermeld van het cijfermateriaal? Is deze bron betrouwbaar? Een goede bron voor cijfermateriaal is bijvoorbeeld het CBS.
- Is er een duidelijk onderscheid tussen feiten en meningen?

Je kunt met voorbeelden uit informatiebronnen over het vraagstuk verduidelijken welke waarden, normen, vooroordelen en stereotypen overgedragen worden. Je kunt daarbij de begrippen selectieve waarneming en referentiekader toepassen.

Belangrijk hierbij zijn de begrippen 'waarden', 'normen', 'vooordeel', 'stereotype', 'selectieve waarneming' en 'referentiekader'.

Waarden zijn uitgangspunten of principes die mensen belangrijk vinden. Sommige waarden gelden voor iedereen, andere waarden horen bij bepaalde groepen. Politieke stromingen hebben hun eigen waarden. Zo is de waarde 'gelijkheid' de basis van het socialisme.

Normen zijn opvattingen over hoe je je volgens een bepaalde waarde behoort te gedragen. Een norm volgt uit een waarde. Maatschappelijke normen zijn regels en wetten waar de meeste mensen zich aan houden.

Een vooroordeel is een negatief oordeel dat niet of onvoldoende op feiten is gebaseerd.

Perceptie betekent waarneming. Selectieve waarneming betekent dat iemand bewust of onbewust keuzes maakt bij het waarnemen. Waarnemen gebeurt vanuit een persoonlijk referentiekader. Je ziet of hoort wat past bij je opvattingen. Iemand die zelf vuurwerk afsteekt zal daar niet zo snel kritisch op zijn als iemand die last heeft van het geknal.

Het referentiekader is een optelsom van alle persoonlijke meningen, ervaringen, waarden en normen die iemand heeft. Als je veel hebt meegemaakt, zal dat je waarneming van de werkelijkheid mede bepalen.

Er bestaan vele vooroordelen over mensen van andere etnische groeperingen. Die vooroordelen zijn gebaseerd op gebrek aan kennis of angst. Ze kunnen het gevolg zijn van selectief waarnemen, maar hebben op zichzelf ook weer selectief waarnemen als gevolg. Je leest en ziet het liefst datgene wat bij je oordelen past. Als je Marokkaanse jongeren vervelend vindt, ga je bevestiging zoeken. Als je in een wijk woont met veel migranten, zul je daar anders tegenaan kijken dan iemand die helemaal geen contact heeft met migranten.

Je kunt de theorieën over de beïnvloeding van mensen door de media toepassen op de informatiebronnen.

Het gaat om de volgende beïnvloedingstheorieën:

- Injectienaaldtheorie
- Framingtheorie
- Agendatheorie
- Theorie van selectieve perceptie

Je kunt de criteria noemen en herkennen, die een rol kunnen spelen bij de selectie van nieuws.

Het gaat om de volgende criteria:

- Eigen waarden en normen (referentiekader) van de journalisten
- De actualiteit
- De uitzonderlijkheid / hoe opvallend het is
- De nabijheid
- De doelgroep
- Commerciële belangen
- De belangstelling van een (groot) publiek
- De identiteit van het medium

Je kunt een eigen standpunt over het vraagstuk formuleren en verband leggen tussen je standpunt en de kennis en inzichten uit de kerndelen. Je kunt je standpunt ook in verband brengen met de ideeën van de verschillende politieke partijen en de principes van democratie en rechtsstaat.

Je standpunt moet je kunnen uitleggen door gebruik te maken van argumenten.

Bij het kiezen uit de verschillende argumenten voor en tegen beoordeel je of je standpunt al of niet in tegenspraak is met wat je hebt geleerd bij maatschappijkunde. Je standpunt kan bijvoorbeeld zijn dat de macht van het koningshuis te groot is. Je kunt met de kennis

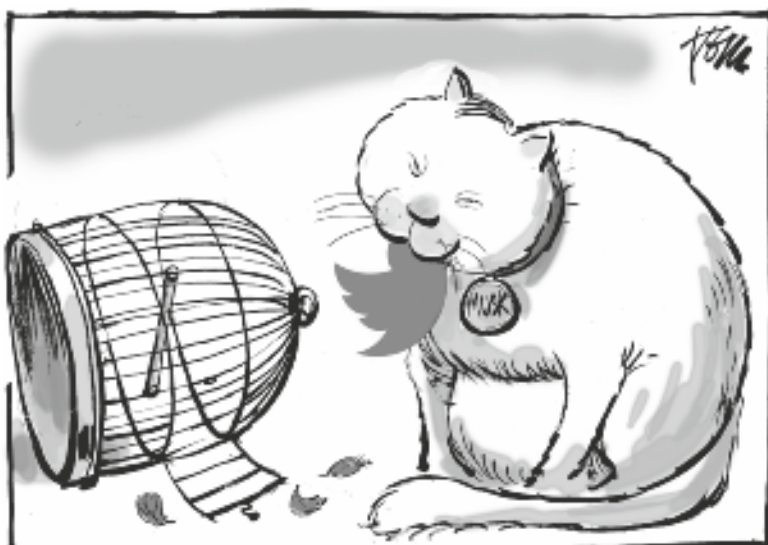
over de parlementaire democratie en constitutionele monarchie laten zien of je daar voor of tegen bent.

Je kunt vervolgens beschrijven hoe verschillende politieke partijen daarover denken. Sommige partijen vinden inderdaad dat het koningshuis te veel macht heeft. Andere partijen willen het koningshuis houden zoals het nu is.

Je kunt tot slot ook kijken naar onze principes van democratie en rechtsstaat. Jouw conclusie kan bijvoorbeeld zijn dat een monarchie niet in overeenstemming is met het recht op gelijke behandeling.

Politieke prenten begrijpen

In lesboeken maatschappijkunde staan vaak politieke prenten afgedrukt. Het op een juiste wijze uitleggen van een politieke prent is niet altijd simpel. Ze zijn een combinatie van politieke gebeurtenissen en oordelen van de tekenaar. Er kunnen al snel misverstanden ontstaan wanneer je afbeeldingen niet goed begrijpt.

bron: Tom Janssen

Mogelijke opdrachten bij deze politieke prent:
Beschrijf wat je ziet in de spotprent.

Kenmerken politieke prent

Politieke prenten staan heel vaak in kranten en tijdschriften. Op het ogenblik verschijnt in bijna elke krant bijna dagelijks een politieke prent. Je ziet ze ook regelmatig in opiniebladen en tijdschriften. Andere termen die worden gebruikt voor politieke prenten zijn: politieke spotprenten, karikaturen en cartoons. Het gaat dan om tekeningen naar aanleiding van actuele gebeurtenissen. Ze zijn vaak humoristisch, maar niet altijd. De tekenaar geeft commentaar op de actualiteit. De tekst is van belang, want daarmee kan de tekenaar aangeven wat er te zien is en kan hij een bepaalde interpretatie versterken of afzwakken.

Een politieke prent becommentarieert een persoon of een situatie bijna altijd kritisch en heeft als doel te prikkelen. Vaak overdrijft de tekenaar wat. Een tekenaar wil met een politieke prent het onderwerp (een politicus, een gebeurtenis, een situatie, een probleem) niet heel precies weergeven. Hij drijft vaak een beetje de spot met zijn onderwerp.

Daarbij vergroot hij opvallende en herkenbare eigenschappen van dat onderwerp. Een politieke prent probeert op die manier bepaalde typische kenmerken van gedrag of van een situatie zichtbaar te maken en te ontmaskeren.

Een politieke prent is geen nieuwsbericht, maar eerder commentaar. Politieke prenten nodigen uit tot het nadenken over je eigen mening. Om een politieke prent te begrijpen moet je proberen te (h)erkennen wat de tekenaar zeggen wil, welk doel hij nastreeft en voor welke partij of groep hij (of zij) het opneemt.

bron: Tom Janssen

Mogelijke vragen bij deze politieke prent:

- 1 Beschrijf wat je ziet in bovenstaande cartoon.
- 2 Welke visie heeft de tekenaar op China en de macht van Xi Jinping?
- 3 Welk(e) voorval(len) kan de tekenaar als aanleiding/inspiratie hebben gebruikt voor zijn cartoon?

Een politieke prent heeft sterke punten, maar ook zwakke punten. Een zwak punt is bijvoorbeeld dat een politieke prent niet objectief is. Een tekenaar laat alleen zien wat hij wil laten zien. Belangrijke informatie waardoor je een ander beeld kunt krijgen van de situatie laat hij weg. Politieke prenten kunnen (en willen) geen volledige informatie geven. Zij leggen niet uit, maar houden mensen een spiegel voor. Politieke prenten zijn een onderdeel van de informatie waarop burgers hun mening baseren.

Hoe zou je het nu al doen op een examen? De oriëntatietoets geeft je een eerste indruk.

Oriëntatietoets

Oriëntatietoets

- 1 a Nederland is een parlementaire democratie. Noem drie kenmerken van een parlementaire democratie.
- b Waarom is een rechtsstaat belangrijk voor het voortbestaan van een parlementaire democratie?

In Nederland wordt de macht van de overheid beperkt door de grondwet, de volksvertegenwoordiging en de media.

- 2 a Noem twee redenen waarom in een dictatuur meestal geen sprake is van een echte volksvertegenwoordiging.
  - b Leg uit waarom in een dictatuur de macht van de overheid niet beperkt wordt door de grondwet. Gebruik het begrip 'grondrechten' in je antwoord.
  - c Hoe wordt in een dictatuur omgegaan met de media?
- 3 a Noem twee taken van een minister.
  - b Noem twee taken van de Tweede Kamer.
  - c Om taken uit te oefenen, beschikt de Tweede Kamer over verschillende rechten. Noem er vier.

In Nederland zijn veel politieke partijen. Deze zijn onder andere in te delen in conservatief/progressief en links/rechts.

- 4 a Noem een duidelijk progressieve partij. Verklaar waarom.
- b Noem een duidelijk rechtse partij. Verklaar waarom.
- c Noem drie taken van een politieke partij in de voorbereiding van de verkiezingen.

Politieke partijen kun je in Nederland ook indelen in stromingen: liberalisme, christendemocratie en socialisme. Geef bij iedere stroming een kenmerk en noem een bijbehorende politieke partij.

- 5 a Liberalisme
- b Confessionalisme
- c Socialisme

Geef van de volgende verschijnselen aan of ze horen bij een democratische rechtsstaat of een dictatuur.

Let op: sommige verschijnselen kom je bij meer bestuursvormen tegen!

- 6 a Oppositiepartijen hebben geen politieke rechten.
- b Rechters zijn afhankelijk van de uitvoerende macht.
- c Het staatshoofd wordt niet gekozen.
- d De politieke macht is na een revolutionaire staatsgreep in handen van één partij.
- e In de grondwet zijn klassieke mensenrechten opgenomen.
- f Bij verkiezingen is er sprake van fraude.
- g Een van de ministeries heeft het mediabeleid in zijn portefeuille.

Alle Nederlanders van achttien jaar en ouder hebben actief en passief kiesrecht.

- 7 a Wat is het verschil tussen actief en passief kiesrecht?
- b Mogen mensen die zich verkiesbaar stellen (passief kiesrecht) vervolgens op zichzelf stemmen als kiezer (actief kiesrecht)? Leg uit waarom wel of niet.

De Staten-Generaal bestaat uit de Eerste en Tweede Kamer.

- 8 a De Tweede Kamer heeft meer bevoegdheden dan de Eerste Kamer. Welke bevoegdheid heeft de Eerste Kamer bijvoorbeeld niet?
  - b Wat is de rol van de Eerste Kamer in de Nederlandse politiek?
- 9 Wat is censuur? Waarom is dat in Nederland verboden?

- 10** a Noem drie functies van de massamedia. Geef bij iedere functie een voorbeeld.
b Noem één zaak die in de mediawet staat en die omroepen moeten uitvoeren?
- 11** a Noem twee populaire en twee kwaliteitskranten.
b Noem twee verschillende publieke omroepen.
c Noem twee verschillende commerciële omroepen.
d Noem drie verschillen tussen commerciële en publieke omroepen.
- 12** a Er zijn verschillende theorieën die de beïnvloeding door de massamedia beschrijven. Een daarvan is de injectienaaldtheorie. Leg deze theorie uit.
b Wat doet het Commissariaat van de Media?
- 13** Leg het begrip 'referentiekader' uit.
- 14** Criminaliteit heeft gevolgen voor de samenleving. Je kunt een onderscheid maken tussen materiële en immateriële gevolgen. Geef van beide een voorbeeld.
- 15** Als de rechter vonnis spreekt moet hij 4 vragen beantwoorden. Welke vragen zijn dat?
- 16** Een rechter kan aan een veroordeelde tbs opleggen. Wat betekent deze afkorting?
- 17** Maatschappelijke vraagstukken hebben een viertal kenmerken. Waarom is alcoholgebruik onder jongeren een maatschappelijk vraagstuk?
- 18** a Beschrijf de stappen van de kabinetsformatie na de verkiezingen.
b Waarom moeten er compromissen gesloten worden bij het vormen van een regering?
- 19** Noem 5 manieren om als burger invloed uit te oefenen op de politiek.
- 20** Noem 3 belangrijke kenmerken van de rechtsstaat.
- 21** Noem 3 doelen van straffen.
- 22** Wat zijn de taken in het strafproces van:
– officier van justitie – advocaat
– rechter – griffier
- 23** Noem twee factoren die het risico op crimineel gedrag vergroten en noem twee factoren die het risico op crimineel gedrag verkleinen.
- 24** a Wat is de trias politica?
b Waarom is die zo belangrijk?
- Twee kenmerken van een parlementaire democratie zijn:
1 er zijn vrije (en geheime) verkiezingen;
2 er is algemeen kiesrecht.
- 25** Wat betekent vrije verkiezingen?
- 26** Wat betekent algemeen kiesrecht?
- 27** Als je een maatschappelijk probleem analyseert, kun je dat doen vanuit vier verschillende invalshoeken. Welke zijn dat en beschrijf ze kort.

Wil je weten hoe je de toets hebt gemaakt? De antwoorden staan op mijnexamenbundel.nl. Vul je punten in en bekijk je score per onderwerp. Je scores worden bewaard.

Examenopgaven per onderwerp
en uitleg bij de antwoorden. Ook
handig bij de voorbereiding op je
schoolexamens!

Deel 1

Oefenen op onderwerp

1 Politiek en beleid

Onderwerp: democratie, rechtsstaat, dictatuur, overheid

Democratie is een bestuursvorm. Het Nederlandse woord stamt af van de Griekse woorden 'dèmos' (volk) en 'krateo' (heersen, regeren) en betekent dus letterlijk volksheerschappij. Dit houdt in dat het volk zelf stemt over de wetten, zoals in het oude Athene. Of het volk kiest vertegenwoordigers die de wetten maken, zoals in België en Nederland.

- 1 Nederland is een indirecte democratie. Waaruit blijkt dat?

Er is de laatste jaren nogal wat discussie over de rechtsstaat in Nederland. Die zou bedreigd worden.

- 2 a Wat is een rechtsstaat?
b Door welke ontwikkelingen wordt die bedreigd? Noem vijf ontwikkelingen.
- 3 Waarom is de rechtsstaat zo belangrijk voor het blijven voortbestaan van een parlementaire democratie?

Het tegenovergestelde van een democratie is een dictatuur. Er zijn geen of oneerlijke verkiezingen. Tegenstanders van de leider, de dictator, worden vaak onderdrukt. De bekendste dictator uit de geschiedenis is Hitler. In nazi-Duitsland was er, net als in de meeste andere dictaturen, geen rechtsstaat. Enkele voorbeelden van tegenwoordige dictaturen zijn Cuba, Noord-Korea en Iran.

- 4 Welke andere voorwaarden voor een rechtsstaat worden in een dictatuur geschonden?

---

tekst 1

Saoedische vrouw veroordeeld tot 34 jaar cel voor Twittergedrag

RIYAD - Een gerechtshof in Saoedi-Arabië heeft een vrouw veroordeeld tot 34 jaar gevangenisstraf vanwege haar activiteiten op Twitter. Salma al-Shehab, met circa 2600 volgers op het sociale medium, had geregeld getwitterd over vrouwenrechten in het aartsconservatieve islamitische land. Ze hielp volgens de rechters dissidenten die "de openbare orde in het koninkrijk wilden verstoren".

Naar: www.telegraaf.nl, 17-08-2022

Lees tekst 1.

- 5 a Noem zeven kenmerken van een parlementaire democratie.
b Welk kenmerk van een parlementaire democratie herken je niet in de tekst?
- 6 Wat wordt bedoeld met de stelling dat Nederland een constitutionele monarchie is?

De overheid regelt heel veel dingen in Nederland. De overheid zorgt er bijvoorbeeld voor dat de wegen goed onderhouden worden. Ook regelt de overheid dat er geld is om de scholen te onderhouden en dat de docenten betaald kunnen worden. De overheid houdt zich bezig met het algemeen belang.

- 7 Noem nog twee zaken die als algemeen belang worden gezien.

De politiek houdt zich bezig met veel onderwerpen. Het gaat vaak om maatschappelijke problemen waarvan de burger verwacht dat de politiek die oplost. Niet elk probleem is een politiek probleem.

- 8 Wanneer noem je een probleem een politiek probleem? Noem vijf kenmerken.

examenbundel >

vmbo-gt / mavo **Nederlands**
vmbo-k **Nederlands**
vmbo-gt / mavo **Engels**
vmbo-gt / mavo **Duits**
vmbo-gt / mavo **Frans**
vmbo-gt / mavo **Economie**
vmbo-gt / mavo **Maatschappijkunde**
vmbo-gt / mavo **Geschiedenis**
vmbo-kgt **Aardrijkskunde**
vmbo-gt / mavo **Wiskunde**
vmbo-gt / mavo **Nask 1**
vmbo-gt / mavo **Nask 2**
vmbo-gt / mavo **Biologie**

samengevat }

vmbo **Nederlands 2F**
vmbo **Rekenen 2F**
vmbo-kgt **Economie**
vmbo-kgt **Maatschappijkunde**
vmbo-gt / mavo **Geschiedenis**
vmbo-kgt **Aardrijkskunde**
vmbo-kgt **Wiskunde**
vmbo-gt / mavo **Nask 1**
vmbo-gt / mavo **Nask 2**
vmbo-kgt **Biologie**

Tips, tricks en informatie die jou helpen bij het slagen voor je eindexamen vind je op examenbundel.nl! Nog meer kans op slagen? Volg ons ook op social media. #geenexamenstress

examenidoom + examenbundel + samengevat + zeker slagen! = #geenexamenstress

examenidoom

vmbo **Engels**
vmbo **Duits**
vmbo **Frans**

zeker slagen !

voor vmbo, havo én vwo

